

בעניין: _____ אבו סביח ואח'

ע"י ב"כ עוה"ד נדיה דקה ואח'
מהמוקד להגנת הפרט מיסודה של ד"ר לוטה זלצברגר
רח' אבו עוביידה 4, ירושלים
טל: 02-6283555; פקס: 02-6276317

העותרים

- נגד -

המחלקה לחקירת שוטרים ואח'

ע"י ב"כ עו"ד ענת גולדשטיין

מפרקליטות המדינה

המשיבים

תגובת העותרים לכתב התשובה

בהתאם להחלטת בית המשפט הנכבד מיום 7.11.2021 העותרים מתכבדים להגיש תגובה מטעמם לכתב תשובה מטעם המשיב מיום 7.11.2021, וזאת כפי שיפורט להלן:

1. ביום 1.11.2020 הגיש העותר 1 (להלן: **העותר**) עתירה נגד החלטת המחלקה לחקירת שוטרים שלא לפתוח בחקירה בעקבות תלונה שהגיש כנגד אלימות של שוטרים אשר תקפו אותו בהיותו במשמורתם בעודו קטין.
2. כפי שהוצג במסגרת העתירה, התמונות שצורפו לה והתייעוד הרפואי מבית החולים, מדובר בקטין אשר נעצר באמצע הלילה, נלקח לתחנת המשטרה ומשם יצא עם חבלות בחלקים שונים בגופו.
3. למרות דברים אלה, המשיבים החליטו כי אין מקום לפתוח בחקירה פלילית, שכן לשיטתם "מדובר באירוע אשר ההליך הפלילי איננו מהווה המסגרת המתאימה לביורור".
4. העתירה דן הוגשה כשמבוקש בה לבטל את החלטת המשיב 2 הדוחה את הערר שהגיש העותר על החלטת המשיב 1 לסגור את תיק מח"ש 5614/18, וכן לערוך בדיקה מהירה ויעילה של תלונת העותר ושל תלונות אחרות הדומות לה, באופן שלא יסכל את האפשרות לנהל חקירה אמיתית בגין תלונת עצורים נגד שוטרים. כמו כן, התבקש בית המשפט הנכבד להורות למשיבים להגדיר נוהל של בדיקת אירועי אלימות נגד עצורים בכלל וקטינים בפרט בעניין חשד לשימוש בעינויים ו/או ביחס בלתי אנושי ו/או אכזרי ו/או משפיל בידי שוטרים, כאשר על הנוהל ליצור, בין היתר, סד זמנים סביר לבדיקה, ומנגנון המבטיח השגת הראיות הרלוונטיות בטרם השמדתן.
5. ביום 15.12.2020 הגישו המשיבים את תגובתם ועמדו בה על ההחלטה לסגור את תיק מח"ש 5614/18. בתגובתם טענו המשיבים שיש לדחות את העתירה על הסף בשל העדר עילה להתערבות בשיקול הדעת של המשיבים וכן לגופה מאחר שהערר – לשיטתם – "נבחן

בדקדוק ובקפידה על ידי הגורמים המוסמכים כאשר הטענה המרכזית הייתה שגרסתו של העותר אינה מבססת תשתית ראייתית מתאימה לפתיחה בחקירה פלילית".

6. במסגרת אותה תגובה מיום 15.12.2020, הודגש כי "החלטת המשיבים לסגור את תלונתו של העותר, ללא המשך חקירה, מנומקת כל כולה בטעמים ראייתיים וחקירתיים" (ההדגשות במקור).

7. עוד הרחיב המשיב בתגובתו והסביר, כי "משמעות החלטת הסגירה, ללא המשך חקירה, היא כי ביצוע פעולות חקירה נוספות לא יובילו לממצא מספק לצורך העמדת חשוד כלשהו לדין פלילי" (ההדגשות במקור). המשיב עמד על כך שהערר נבחן בדקדוק ובקפידה על ידי הגורמים המוסמכים בפרקליטות המדינה ובראשם המשנה לפרקליטות המדינה, וכי לאחר בחינה זו נמצא שלא הונחה תשתית ראייתית המתאימה לפתיחה בחקירה פלילית בעניין (ראה סעיף 17 לתגובה).

8. ביום 26.4.2021 התקיים דיון בפני בית המשפט הנכבד, אשר מתח ביקורת חריפה על התנהלות המשיב בהקשר דנן, ולאחר שמיעת הערותיו, הסכים המשיב לבצע פעולות חקירה נוספות לצורך בחינת טענותיו של העותר, ובין היתר, תשאול חוקרו של העותר, ובירור מספר השוטרים שנכחו בתחנת המשטרה לשם בדיקת האפשרות לערוך פעולות חקירה נוספות.

9. בהתאם לדברים האמורים ניתנה החלטה ביום 12.5.2021 ובה נקבע, כי "שמענו את באי כוח הצדדים בדיון שנערך בפנינו. בשלב זה, ותוך שמירת טענות הצדדים, באת כוח המשיבים נעתרה לבקשתנו לבחינת שני נושאים: ראשית, הוסכם לתשאול את חוקרו של עותר 1. שנית, בירור כמות השוטרים שנכחה במשמרת המדוברת, לשם בחינת האפשרות לערוך חקירות נוספות".

10. ביום 15.6.2021 הגישו המשיבים הודעת עדכון מטעמם ובה הודיעו כי מחייש ביצעה את פעולות החקירה עליהן הודיעו בדיון מיום 26.4.2021.

11. כך הודיעו המשיבים שביום 18.5.2021, שנתיים וחצי לאחר האירוע שבבסיס עתירה זו, נחקר באזהרה חוקרו של העותר (להלן: החוקר). אך לא נמסרה כל הודעה אודות בדיקת האפשרות לחקור את השוטרים שנכחו במשמרת המדוברת לאחר שהודיעו על מספרם ועל זהותם, וזאת לצורך בחינת האפשרות לערוך חקירות נוספות כפי שנקבע בהחלטה.

12. מחקירתו של החוקר עלו מספר סתירות שעליהן עמדו העותרים במסגרת תגובתם מיום 11.7.2021. במסגרת אותה תגובה עמדו העותרים על הקושי הזועק לשמיים, שמקרה זה מעלה, ואשר מצדיק התערבות בית המשפט בהחלטת המשיבים.

13. עוד הוסיפו העותרים, כי החלטת המשיבים שנמסרה בהודעה המעדכנת מיום 15.6.2021 שוב הסתמכה על הטענה לפיה המשקל הראייתי של גרסת העותר פוחת לאחר שהתגלה כי לא מסר, לשיטתם, לחוקרו על כך שהותקף על ידי שוטרים, דבר שתמוה ביותר כיצד המשיב הגיע למסקנה חד משמעית זו, כשנמנע עד כה להראות את התייעוד המראה את כניסתו של העותר לחדר החקירות בעודו אזוק.

14. אותה הודעה הוכיחה שוב שפעולות החקירה שהתבקשו המשיבים להשלים נעשו באופן כזה שהוביל למסקנה הרצויה מראש, קרי לסגור את התיק שוב ולדחות את הערר.
15. החקירה לא התנהלה הן בהתחלה והן לאחר ההחלטה על השלמתה, באופן המפנים את החומרה שבפגיעה בקטין המוחזק במשמורת רשויות אכיפת החוק.
16. באופן מצער אך לא שגרתי השלכות האלימות מתועדות דיין, בין אם באמצעות תמונות ובין אם באמצעות מסמכים רפואיים, ובכל זאת בדיקת האירוע אינה זוכה לעבור את השלב של בדיקה מקדמית בטענה שאינה מתאימה להליך הפלילי.
17. התנהלות זו מביאה לתוצאה הבלתי נמנעת לפיה אף תלונה על אלימות שוטרים לא תעבור את הרף של התאמה להליך הפלילי, שכן היכולת לתעד מקרים מסוג זה על ידי המתלוננים הינה מוגבלת מאד עד לא קיימת, דבר המעניק כוח אדיר לרשויות אכיפת החוק שאינן נתונות למנגנון פיקוח אמיתי על תפקודן מה שמותיר פתח לניצול לרעה של כוח זה, ומכאן הסעדים העקרוניים.
18. המשיבים נאחזים בטענה לפיה חלף זמן רב, דבר שמקשה על שחזור אותו אירוע בזיכרון של מי שנכחו בתחנת המשטרה אותה עת. זהו עוד ניצול לרעה של הפרוצדורה אותה קבעו המשיבים עצמם, שמחזיקים במקל משני קצותיו, באופן כזה שהם מושכים את הליכי הבדיקה זמן רב ובסופו של יום משך הזמן הופך לעילה לסגירת התיקים. כב' המשנה לנשיאה נ' הנדל התייחס לטענה זו במהלך הדיון מיום 26.4.2021: "מצד אחד אומרים להם תחכו עד שיהיה תשובה מביהמ"ש וכשיש תשובה אומרים שעבר הזמן. אם ההנחה שאחרי שנתיים לא זוכרים, אם רק יש הנחה זה נורא לא טוב" (ש' 1-2 עמ' 4 לפרוטוקול הדיון מיום 26.4.2021).
19. המשיבים עשו את המינימום ההכרחי שהורה להם לעשות בית המשפט הנכבד, והסתפקו באיתור השוטרים שנכחו בתחנת המשטרה, אבל לא ראו לנכון לנסות לחקור אותם במטרה להגיע לזהות התוקפים, ולא ננקטה כל פעולה נוספת לצורך העניין. כל זה כשהעתירה תלויה ועומדת ואף לאחר שבית המשפט הנכבד נתן החלטה המורה על בדיקת האפשרות לחקור אותם שוטרים.
20. על רקע האמור ביום 14.10.2021 הורה בית המשפט הנכבד על מתן צו על תנאי "המורה למשיבים לנמק מדוע לא תבוטל החלטת משיבה 2 לדחות את ערר העותר על החלטת משיבה 1 לסגור את תיק מח"ש 5614/18".
21. החלטה זו הגיעה לאחר החלטה קודמת שהורתה למשיבים לבצע פעולות חקירה ספציפיות, אשר נעשו בזלזול רב ומתוך כוונה שלא לסטות מהחלטת המשיב 2 הקודמת.
22. ביום 7.11.2021 הוגש כתב תשובה מטעם המשיבים ובו הודיעו כי לאחר בחינה מחודשת של החלטות מושא העתירה, באו לכלל החלטה כי יש מקום לעיין מחדש בפניית העורר. כתוצאה מהאמור, מצאו פרקליט מחוז דרום (פלילי) ומ"מ המשנה לפרקליט המדינה (תפקידים מיוחדים) לקבל את הערר ולהורות למח"ש לבצע פעולות חקירה נוספות לשם

מיצוי החקירה הפלילית. על סמך הודעה זו, מבקשים המשיבים למחוק את העתירה שכן זו מיצתה את עצמה.

23. העותרים מתנגדים לבקשה למחוק את העתירה, וזאת כיוון שהודעה זו הגיעה לאחר מספר החלטות של בית המשפט הנכבד על הצורך והחשיבות שבהשלמת החקירה ובאופן יסודי, ואשר לא הביאו את המשיבים לעשות כן עד כה.

24. ההודעה על קבלת הערר והכוונה לבצע פעולות חקירה נוספות הינה מבורכת, אך החשש הוא שהודעה זו הינה מן השפה ולחוץ, שכן המשיבים אף לא טרחו להסביר מה הן פעולות החקירה שבכוונתם לבצע, בעיקר לנוכח העובדה שבהודעות המשיבים במסגרת הליך זה נמסר במפורש כי בוצעו כלל הפעולות הנדרשות ואף בהודעה מיום 15.6.2021 נמסר כי "לאחר בחינת השלמות החקירה וחומר הראיות הרלוונטי, הגיע ממלא מקום המשנה לפרקליט המדינה [אותו גורם המבקש לבחון בשנית את הערר כעת] למסקנה כי אין הצדקה להורות על ביצוע פעולות חקירה נוספות" (ראה סעיף 9 להודעת עדכון מטעם המשיבים).

25. נוכח האמור, ולאור התנהלות המשיבים לאורך ההליך, הליך שבלעדיו לא היו מגיעים להחלטה לפיה יש לבחון בשנית את הערר, ישנו צורך לעמוד על פעולות החקירה שבכוונת המשיבים לבצע לקראת בחינת הערר בשנית, ומהן בדיוק הערות בית המשפט הנכבד אשר הובילו אותם למסקנה זו, שכן על פי הנמסר עד כה הערות אלו נבחנו והובילו למסקנה שיש לדחות את הערר שוב.

26. בהקשר זה, חשוב להדגיש שבבג"ץ 1331/19 איינהורן נ' ראש המחלקה לחקירות שוטרים **במשד המשפטים** (27.5.2020) (להלן: **עניין איינהורן**), אליו מפנים המשיבים בכתב התשובה בתמיכה לבקשה למחוק את העתירה, בית המשפט הנכבד הורה על מתן צו על תנאי ובמסגרת ההחלטה ניתן פרק זמן של 100 ימים להגשת כתב התשובה, זמן ארוך יחסית, שנועד לאפשר למשיבים לפעול בהתאם להערות בית המשפט ביחס לחקירת הפרשה. במילים אחרות, המשיבים נשלחו לבצע פעולות חקירה ידועות וברורות.

27. במקרה דנן, המשיבים כבר הודיעו שפעלו בהתאם להערות בית המשפט הנכבד אך הודיעו שהדבר הביא לכלל מסקנה שאין מקום לשנות מהחלטתם. כיום, לא ברור לעותרים מה הן פעולות החקירה שברצון המשיבים לבצע כעת, ומה הדברים שמצאו שיש מקום לבדוק אותם בשנית לאחר שהודיעו שהם נבדקו היטב ובאופן מדוקדק והובילו למסקנה שאין מקום לבצע פעולות חקירה נוספות.

28. התנהלות המשיבים לאורך ההליך מובילה למסקנה אחת ויחידה: חוסר רצון לחקור את האירוע. הדבר בא לידי ביטוי בפעולות החקירה הלקויות ובסחבת שבטיפול בתלונה.

29. חומרת המקרה הייתה אמורה להעביר באופן מיידי את הנטל אל רשויות אכיפת החוק לבוא ולהסביר מדוע הקטין יצא מתחנת המשטרה חבול. במקרה דנן רשויות אכיפת החוק הציבו מספר רב של מכשולים בפני תלונתו של אותו קטין המבקשת לברר את האירוע. זהו בפני עצמו מצב פסול המצביע עד כמה הפרוצדורה אותה קבעו המשיבים לצורך בירור תלונות מסוג זה אינה יעילה וחוטאת למטרתה המוצהרת.

30. ושוב, אף לאחר שהמשיבים איתרו את 13 השוטרים שנכחו בתחנת המשטרה, המשיבים החליטו שאין טעם להמשיך בפעולות החקירה, וזאת תוך התעלמות מוחלטת מחומרת האירוע. בסופו של יום מדובר בחשד לביצוע עבירה חמורה של תקיפת קטין המוחזק במשמורת על ידי מי שאמון על השמירה על שלומו, כך שבדיקת הנושא מול 13 אנשים אינה דרישה לא סבירה. בכתב תשובתם המשיבים אף לא מציינים שבכוונתם לחקור אותם שוטרים, דבר שהיו אמורים לעשות כבר בשלב קודם כשהתבקשו לבדוק את מספרם ואת זהותם, ובחרו שלא לעשות כן.

31. כאן נשאלת השאלה האם המשיבים, גם בשלב זה, עשו את מה שמוטל עליהם לעשות על מנת להגיע אל חקר האמת ובדומה למה שאמר כב' השופט (כתוארו אז) נ' הנדל בדיון מיום 25.12.2019 בעניין איינהורן, המבחן צריך להיות כזה שאם יש תלונה כי אזרח היכה שוטר, אותן הפעולות שצריכים לבדוק מיהו האזרח הזה, ייעשו גם במקרה ששוטר מכה אזרח.

32. הטענות המועלות בעתירה זו כנגד תפקודה של המחלקה לחקירת שוטרים ידועות. בדו"ח הסניגוריה הציבורית משנת 2019 תועד הפער המשמעותי והמטריד (כלשון הדו"ח) העולה מההשוואה בין השיעור הגבוה של מיצוי הטיפול במקרים בהם מיוחסת לאזרחים עבירה של תקיפת שוטרים לבין השיעור הנמוך של מיצוי הטיפול בתלונותיהם של אזרחים על אלימות שוטרים.

33. בדו"ח ביקורת מיוחד מטעם מבקר המדינה, "הטיפול המערכתי באלימות שוטרים" (2017), הושם דגש על קיומם של כשלים מהותיים באופן הטיפול בתלונות בגין אלימות שוטרים, לרבות היעדר מיצוי מספק של החקירה. הדו"ח הדגיש, בין היתר, את החשיבות הרבה שבבירורן של חשדות לביצוע עבירות אלימות מצד השוטרים, וההשלכות הנועדות לכך על אמון הציבור במשטרה ובתפקודה.

34. במקרה דנן, לא זו בלבד שהמשיבים לא נקטו במאמץ סביר על מנת להשיג את הראיות הנדרשות שיוכלו לסייע בגילוי האמת, וגם לאחר שבית המשפט הנכבד עמד על הצורך לעשות כן עשו את המינימום ההכרחי, אלא שגם הביאו להשמדת ראיות שהיה בכוחן לשפוך אור על האירוע. החלק בתיעוד החזותי שהושמט, התיעוד בפרוזדור ככל שקיים, ובכלל עצם ההחזקה של העותר הקטין במקום שאינו מצולם, בעודו מכוסה עיניים, מעידה על הקלות בה יכולות רשויות אכיפת החוק להביא להשמדת ראיות חשובות, בין אם ביודעין ובין אם לאו.

35. מתווספת לכך הטענה אשר הובאה לעיל, שאף הפרוצדורה אשר קבעו המשיבים לצורך בירור תלונות מסוג זה היא בעצמה תורמת להשמדתן של ראיות חיוניות מזיכרוןם של חשודים ועדים פוטנציאליים, כשחלוף הזמן נמצא בתיקים רבים דומים בבסיס הצידוק לסגירתם.

36. כל פעולת חקירה נוספת אשר נעשתה על ידי המשיבים לאחר דחיית הערר, נעשתה בזכות זאת שהעניין הגיע לפתחו של בית המשפט הנכבד. אם המשיבים לא דאגו לבצע חקירה יסודית גם לאחר הערות בית המשפט הנכבד, נראה כי מחיקת העתירה בשלב זה תוביל בהכרח לחיסולו של כל סיכוי אפשרי, ולו קטן, כי הדבר ייבחן בשנית בצורה ראויה.

37. מקרה זה עמד ועודנו עומד בתנאים שקבעה הפסיקה לצורך התערבותו של בית המשפט הנכבד בהחלטת רשויות התביעה: ההחלטה סותרת את אינטרס הציבור, בלתי סבירה בעליל והתקבלה בעיוות מהותי. בסופו של יום על רשויות אלו מוטלת החובה לפתוח בחקירה בעקבות כל תלונה שאינה על פניה תלונת סרק, כאשר הדבר מקבל משנה תוקף כשמדובר במקרה של אלימות נגד קטין.

38. העותרים דכאן עוד לא הגיעו לשלב כזה שיבקשו להעמיד לדין אנשים החשודים בביצוע מעשה האלימות כנגד קטין, אלא הם נמצאים עוד בשלב המבקש לחייב את המשיבים לעמוד בחובתם לגבש תשתית ראייתית שתוביל בסופו של יום לחשיפת האמת. התנהלות המשיבים במקרה דנן הינה רחוקה מלהניח את הדעת ואינה עומדת בסטנדרטים מינימליים של טיפול נאות.

39. לא בכדי המשיבים בתגובה ובהודעה התעלמו באופן מוחלט מהסעדים המבוקשים בעתירה במישור העקרוני. העותרים סבורים שמקרים של אלימות שוטרים נגד קטינים סותרים את האינטרס הציבורי באופן כזה הדורש את הסדרת העניין כדי למנוע הישנותם. מכיוון שדפוס ההתנהגות של המשיבים חוזר על עצמו בלא מעט מקרים, ואף כשמדובר בנפגעים קטינים וחסרי ישע, ישנו צורך לבוא ולחייב את המשיבים להפעיל את סמכותם מלכתחילה באופן מהיר ויעיל, כך שלא תסוכל האפשרות לנהל חקירה אמיתית בגין תלונות של עצורים בכלל והקטינים שביניהם בפרט בגין תלונות אלימות נגד שוטרים.

40. כמו כן, המשיבים נמנעו מלתת את דעתם בנוגע לסעד המבקש להגדיר נוהל של בדיקת אירועי אלימות נגד עצורים בכלל וקטינים בפרט בעניין חשד לשימוש בעינויים ו/או ביחס אכזרי ו/או בלתי אנושי ו/או משפיל בידי שוטרים, כאשר על נוהל זה ליצור, בין היתר, סד זמנים סביר לבדיקה, ומנגנון המבטיח השגת הראיות הרלוונטיות בטרם השמדתן.

41. הרי בסופו של יום חובתן של הרשויות לקיים בירור יסודי ומעמיק של הנסיבות אשר הובילו לתוצאה הקשה במקרה דנן, היא גם לצורך הפקת לקחים ועל מנת למנוע הישנותם של מקרים דומים לעתיד, וזאת בנוסף לנקיטה בצעדים משמעותיים ופוליטיים נגד האחראים לאשר התרחש.

42. כאמור, ההחלטה של המשיבים לחזור ולבחון את הערר הינה מבורכת אך ההתנהלות עד כה, אשר לוקה בחוסר סבירות, כשלא ניתן משקל ראוי לאינטרס הציבורי שבבירור מקרה אלימות של שוטרים נגד קטין עצור, אינה מצדיקה מחיקת העתירה בשלב זה, אלא להפך, ישנו צורך שבית המשפט הנכבד יבחן את המשך ההתנהלות ועד לקבלת החלטה נוספת בערר.

43. על כן, נבקש מבית המשפט הנכבד להותיר את העתירה תלויה ועומדת ולהורות למשיבים לבוא ולפרט כיצד בכוונתם להשלים מהלכי חקירה ולעמוד על כך שמהלכים אלה יבוצעו בקפידה ראויה ההולמת את חומרת האירוע, וכן לתת דעתם לסוגיה העקרונית העולה מהמקרה, שבאה לידי ביטוי בסעד העקרוני שהוסף לעתירה – התקנה של נוהל טיפול בתלונות של נפגעי אלימות שהוחזקו בתחנות משטרה, בפרט כשמדובר בקטינים.

ירושלים, 21 בנובמבר 2021

נדיה דקה, עו"ד
בי"כ העותרים

(ת.ש. 105636)